

INTRODUCERE
ÎN NOUL
TESTAMENT

DE LA ISUS LA EVANGHELII
SI LA FAPTELE
APOSTOLILOR

Octavian Baban

*DE LA ISUS LA EVANGHELII SI LA
FAPTELE APOSTOLILOR*

Ediția online revizuită, 2016

Cuvânt înainte

Studiul Noului Testament poate deveni un studiu deosebit de captivant. Dincolo de introducerea obișnuită în contextul istoric al primului secol – care a ajuns să aibă un format standard, în majoritatea manualelor de specialitate, incluzând o serie clasică de repere tehnice (istorice și metodologice), volumul de față încearcă să prezinte evangheliile și cartea Faptele Apostolilor în așa fel încât cititorul să rețină nu numai datele istorice ale compunerii lor (cine, când, unde și cui a scris cartea, care este mărturia internă a cărții și mărturiile ei externe, din partea creștinilor din primele secole după Hristos), ci și datele lor literare și teologice (care este structura narativă a cărții, care sunt principalele ei teme, care este specificul ei stilistic). În felul acesta, cineva poate înțelege Noul Testament ca operă de cultură, dar și ca document al credinței, ca lucrare umană, dar și ca revelație divină, ca mărturie despre viața și mesajul Mântuitorului Isus Hristos, precum și ca mărturie despre începuturile Bisericii.

Cele mai multe introduceri în studiul Noului Testament își propun să ofere o privire de ansamblu asupra contextului istoric al scrierii sale și câteva date despre conținutul cărților.

Volumul de față care reprezintă primul volum dintr-o serie de două volume introductive în studiul Noului Testament (evangheliile și Faptele Apostolilor; epistolele Noului Testament și Apocalipsa lui Ioan), a adoptat o abordare diferită a ideii de introducere și își propune să meargă un pas mai departe, să îl familiarizeze pe cititor cu mesajul evangheliștilor, dar și cu cultura lor elenistă, cu soluțiile lor culturale în vestirea evangheliei, cu teologia lor atât de proaspătă și atât de relevantă și astăzi, cu nuanțele lor stilistice, psihologice, cu sublinierile lor jurnalistice, sociale, cu reperele lor narrative, etc.

Pe lângă aceste informații, volumul dedică un număr important de pagini studiului problemei sinoptice (asemănarea evangheliilor sinoptice), studiului relației dintre evanghelia lui Ioan și evangheliile sinoptice, discuției privitoare la portretul istoric al lui Isus și provocărilor aduse de dezbaterilor contemporane, trecerii în revistă a metodelor misionare și

pedagogice folosite de primii evangheliști și apostoli (Petru, Pavel, Barnaba, etc.).

Proiectul este, desigur, unul care suportă mereu îmbunătățiri și diverse revizui, și aceasta este preocuparea constantă a autorului. În această perspectivă, dincolo de minusuri – pentru care autorul le recunoaște și își cere scuze, așteptând în același timp o interacțiune cât mai fructuoasă cu cititorii săi, cartea este destinată trezirii interesului tuturor cititorilor cu privire la mesajul Noului Testament, cu privire la personajul ei principal, uimitor, mântuitorul Isus Hristos.

Octavian D. Baban
Octombrie 2016
www.obinfonet.ro

Conținut

4. Evangheliile sinoptice și paralelismul lor⁸

4.4. Relația literară dintre evangheliile sinoptice	10
4.4.1 Definiție și problematică	10
4.4.2 Perspectivă istorică asupra teoriilor sinoptice	22
4.4.3 Exemple de texte sinoptice paralele	29
4.4.4 Sugestii pentru discuții extinse suplimentar	42

4. Evangheliile sinoptice și paralelismul lor

Evangheliile sinoptice sunt evangheliile după Matei, Marcu, și Luca, și sunt numite așa pentru că folosesc în comun mult material narativ, predici și comentarii scurte ale lui Isus, pilde, minuni, iar structura lor indică o concepție asemănătoare, evidențe clare ale unei tradiții creștine comune. Trebuie spus însă că, în același timp, fiecare are și material specific, detalii și accente proprii, prin care comunică un mesaj distinct. Ordinea în care ele apar în NT, numită și ordinea canonică, le grupează în succesiunea amintită mai sus și le plasează în corpusul comun al celor patru evanghelii canonice, împreună cu evanghelia după Ioan.

De ce sunt doar patru evanghelii și nu mai multe? Pentru că, deși s-au scris nenumărate evanghelii în primul și al doilea secol, majoritatea sunt pseudoepigrafe (semnate în mod fals ca venind din partea unor apostoli) și apocrife (cărți „ascunse”, cu învățătură neclară, neistorică, eretică), adică doar acestea patru au rezistat testelor de autenticitate apostolică și au fost recunoscute și folosite de Biserică de la început. Ordinea canonică spune ceva despre valoarea lor și modul în care au fost folosite în Biserică, nu neapărat despre cronologia scrierii lor: evanghelia după Matei realizează o bună legătură cu Vechiul Testament și, în primul secol, era cea mai folosită evanghelie, cea după Marcu este a doua în importanță fiind scrisă într-o anumită legătură cu marele apostol Petru, cea după Luca vine pe poziția a treia, fiind scrisă din dorința de a urma modelul altor evanghelii și de a prezenta mai ordonat evenimentele majore din viața și învățătura lui Isus, iar evanghelia după Ioan este privită în unanimitate ca fiind cea mai târzie, scrisă în mod intenționat ca un complement la primele trei. În mod interesant, dar nereflectând procesul istoric de scriere și de păstrare a lor în canon, Sf. Ieronim oferă generos câteva rațiuni simbolice cu privire la cifra patru, pe care o consideră o cifră fundamentală pentru lumea în care trăim: sunt patru evanghelii deoarece sunt patru puncte cardinale, patru elemente principale (foc, apă, pământ, aer), patru anotimpuri, și, în Biblie se întâlnește adesea numărul patru ca mărturie a prezenței divine în lume (în viziunea din Ezechiel 1:1-16 sunt amintite patru animale fantastice, și în

mod asemănător, în Apocalipsa lui Ioan 4-7, sunt amintite patru creaturi vii stând în jurul tronului lui Dumnezeu).¹

Constatănd situația istorică, părinții Bisericii au înțeles destul de timpuriu, nevoia de a păstra ceea ce Dumnezeu a lăsat, în ce privește mărturia despre Hristos, în forma în care a lăsat-o El. Astfel, Ireneus consideră încă din secolul doi (aprox. 110-200 dH), iar Augustin va confirma acest raționament că numărul de patru evanghelii este un număr stabil, reprezentativ, iar mărturia lor o mărturie unică, coerentă, care nu suportă nici diminuări nici adăugiri (aluzie atât la evangheliile eretice, care vin cu tot felul de informații fals biografice despre viața lui Isus, sau cu citate false din învățătura lui, cât și la încercarea lui Tatian din 170 de a contopi toate evangheliile într-una singură, *Diatessaronul*).²

Ordinea în care vor fi studiate aceste evanghelii în prezentul volum este o ordine pedagogică, însă, de la simplu la complex, conform cercetărilor moderne și are de a face cu o aranjare a acestor evanghelii pe bază de asemănare și contrast în mesaj, lungime narativă, stil și structură: Marcu, Luca și Matei. Nici ordinea aceasta nu reflectă neapărat datarea lor (deși se bazează pe ipoteza priorității lui Marcu), și nici nu ignoră succesiunea lor canonică, ci reprezintă doar o altă opțiune metodologică de prezentare a lor.

O asemenea împărțire are și o altă justificare teologică, anume faptul că primele trei evanghelii din NT sunt cunoscute sub numele de „evanghelii sinoptice” și au o structură asemănătoare. Există o structură asemănătoare, material asemănător și relații literare evidente (vocabulary asemănător, corecturi gramaticale, dezvoltări sau comprimări narrative, adăugiri, tăieri). Structura comună are multe cauze posibile (transmiterea standardizată a materialelor scrise sau a predicării orale despre viața lui Isus, uniformizarea predicării apostolice în grupul celor 12 apostoli, împrumutul de structuri plecând de la stilul succint al lui Petru – respectiv, Marcu, etc.). Are sens,

¹ Ieronim, *Comentariu la Ezechiel*, Hom. IV, 1-3. Evangheliile au ajuns să fie asociate în iconografia creștină cu patru figuri simbolice: un om, evanghelistul Matei, care scrie genealogia lui Isus; un leu, care preînchipuie pe Ioan Botezătorul anunțând în pustie venirea Domnului – pentru Marcu; un vițel sau bou tânăr – care simbolizează jertfele aduse de Zaharia – pentru evanghelia lui Luca; și un vultur, care simbolizează preexistența divină a lui Hristos, pentru evanghelia lui Ioan.

² Ireneus, *împotriva ereziilor*, 3.8.11; 4.20, 10-11, cf. Augustin, *De consensu evangeliarum*.

astfel, să fie discutate mai întâi evangheliile sinoptice, iar în cadrul acestora, ca termen comun (ori median), evanghelia după Marcu.

În mod specific, următoarele introduceri se vor concentra pe istoria scrierii fiecărei evanghelii în parte (pe mărturia Bisericii primare despre ele), precum și pe dovezile și caracteristicile interne ale fiecărei evanghelii (pe descrierea conținutului și a temelor caracteristice), iar în final, pe prezentarea succintă a relației literare și teologice dintre aceste evanghelii (discutarea problemei sinoptice și a relației dintre evanghelia după Ioan și evangheliile sinoptice).

4.4. Relația literară dintre evangheliile sinoptice

4.4.1 Definiție și problematică

Așa cum s-a observat, evangheliile sinoptice au în comun o mare parte din materialul literar cât și structura narativă în care este prezentat. Asemănarea aceasta de vocabular, mesaj și structură, precum și studiul implicațiilor ei istorice și teologice, sunt cunoscute sub numele de *problema sinoptică*. Numele de evanghelii *sinoptice* dat evangheliilor după Matei, Marcu și Luca vine de la faptul că, în contrast cu evanghelia după Ioan, ele se află într-o evidentă relație de asemănare, așa încât conținutul lor poate fi dispus în coloane și comparat, adică „privit împreună” (*syn-opsis*). Un exemplu clasic de astfel de pasaje paralele, din seria mare a exemplelor posibile, poate fi observat în tabelul de mai jos.

Studiu de caz sinoptic: Intrarea triumfală în Ierusalim

Matei 21:1-10	Marcu 11:1-10	Luca 19:29-37
21:1 Când s-au apropiat de Ierusalim și au ajuns la Betfaghe, înspre muntele Măslinilor, Isus a trimis doi ucenici,	11:1 Când s-au apropiat de Ierusalim, și au fost lângă Betfaghe și Betania, înspre muntele Măslinilor, Isus a trimis pe doi din ucenicii Săi,	19:29 Când S-a apropiat de Betfaghe și de Betania, înspre muntele numit al Măslinilor, Isus a trimis pe doi din ucenicii Săi,

21:2 și le-a zis: „Duceți-vă în satul dinaintea voastră: în el veți găsi îndată o măgăriță legată, și un măgăruș împreună cu ea; dezlegați-i și aduceți-i la Mine.	11:2 și le-a zis: „Duceți-vă în satul dinaintea voastră: îndată ce veți intra în el, veți găsi un măgăruș legat pe care n-a încălecat încă nici un om; dezlegați-l și aduceți-Mi-l.	19:30 și le-a zis: „Duceți-vă în satul dinaintea voastră. Când veți intra în el, veți găsi un măgăruș legat pe care n-a încălecat nimeni niciodată: dezlegați-l, și aduceți-Mi-l.
21:3 Dacă vă va zice cineva ceva, să spuneți că Domnul are trebuință de ei. Și îndată îi va trimite.”	11:3 Dacă vă va întreba cineva: „Pentru ce faceți lucrul acesta?” să răspundeți: „Domnul are trebuință de el. Și îndată îl va trimite înapoi aici.”	19:31 Dacă vă va întreba cineva: „Pentru ce-l dezlegați?” să-i spuneți așa: „Pentru că Domnul are trebuință de el.”
21:6 Ucenicii s-au dus, și au făcut cum le poruncise Isus.	11:4 Ucenicii s-au dus, au găsit măgărușul legat afară lângă o ușă, la cotitura drumului, și l-au dezlegat. 11:5 Unii din cei ce stăteau acolo, le-au zis: „Ce faceți? De ce dezlegați măgărușul acesta?” 11:6 Ei au răspuns cum le poruncise Isus. Și i-au lăsat să plece.	19:32 Cei ce fuseseră trimiși, s-au dus și au găsit așa cum le spusese Isus. 19:33 Pe când dezlegau măgărușul, stăpânii lui le-au zis: „Pentru ce dezlegați măgărușul?” 19:34 Ei au răspuns: „Domnul are trebuință de el.”
21:7 Au adus măgărița și măgărușul, și-au pus hainele peste ei, și El a șezut deasupra.	11:7 Au adus măgărușul la Isus, și-au aruncat hainele pe el, și Isus a încălecat pe el.	19:35 Și au adus măgărușul la Isus. Apoi și-au aruncat hainele pe el, și au așezat pe Isus, călare deasupra.

21:8 Cei mai mulți din norod își așterneau hainele pe drum; alții tăiau ramuri din copaci, și le presărau pe drum.	11:8 Mulți oameni își așterneau hainele pe drum, iar alții presărau ramuri pe care le tăiaseră de pe câmp.	19:36 Pe când mergea Isus, oamenii își așterneau hainele pe drum.
21:9 Noroadale care mergeau înaintea lui Isus și cele ce veneau în urmă, strigau: „Osana Fiul lui David! Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului! Osana în cerurile prea înalte!”	11:9 Cei ce mergeau înainte și cei ce veneau după Isus, strigau: „Osana! Binecuvântat este cel ce vine în Numele Domnului! 11:10 Binecuvântată este Împărăția care vine, Împărăția părintelui nostru David! Osana în cerurile prea înalte!”	19:37 Și când S-a apropiat de Ierusalim, spre pogorășul muntelui Măslinilor, toată mulțimea ucenicilor, plină de bucurie, a început să laude pe Dumnezeu cu glas tare pentru toate minunile pe care le văzuseră. 19:38 Ei ziceau: „Binecuvântat este Împăratul care vine în Numele Domnului! Pace în cer, și slavă în locurile prea înalte!”

Explicațiile și implicațiile paralelismului sinoptic sunt explorate prin intermediul formulării unor ipoteze sinoptice, care încep cu luarea în considerare a mărturiei Părinților Bisericii și includ toate observațiile și analizele ulterioare ale textului biblic (corespondențele de material și de structură, de aranjament narativ - succesiune, context apropiat, etc., și de formulare).³

³Există site-uri internet foarte bine documentate pe acest subiect, de exemplu S.C. Carlson, www.mindspring.com/scarlson și M.S. Goodacre, *The New Testament Gateway*, NTGateway.com. Vezi și trecerea în revistă a lui W.R. Farmer, „The Present State Of The Synoptic Problem”, articol pregătit pentru *The Synoptic Problem Seminar of SNTS*, Copenhaga, Danemarca, 4-8 August 1998, și apărut, cu modificări minore, și în *Literary Studies in Luke-Acts: Essays in Honor of Joseph B. Tyson*, Macon, GA: Mercer UP, 1998, 11-36. O bună prezentare de ansamblu o face R.H. Stein, *The Synoptic Problem: An*

În esență, problema sinoptică se poate formula în două feluri, pozitiv și contrastiv. Formularea pozitivă caută cauzele corespondențelor și le privește ca pe o fereastră spre procesul de scriere al NT, spre înțelegerea predicării în biserica primară. Ea încearcă să răspundă întrebării „de ce se aseamănă evangheliile?”. Uneori, corespondențele *ad verbatim* sunt atât de exacte încât fac inevitabile ipotezele literare despre documente succesive și surse comune (proto-evanghelii, *logia*, cursuri de catechism, lecționarii). Cum a observat un teolog „nu divergențele între sinoptici (dintre ei sau dintre ei și Ioan), în contexte paralele, sunt remarcabile, ci extraordinara extensie a similitudinii verbale. Întrebarea este „de ce s-au decis ei să preia atât de mult [unii de la alții]?”, și nu „de ce au introdus ei unele modificări pe alocuri?””⁴.

Nivelul de corespondență, însă, este foarte inegal. De aceea, formulată contrastiv, problema sinoptică atrage atenția și asupra diferențelor dintre evanghelii. Ea încearcă, în cazul acesta, să răspundă întrebării „de ce se deosebesc, totuși, primele trei evanghelii, de vreme ce, în atâtea situații, ele se aseamănă atât de mult?”. Cu alte cuvinte, dat fiind subiectul comun (Isus) și contextul comun din primul secol (evangelizare, misiune), de ce nu este mai extinsă lista corespondențelor de structură și de conținut, până la o asemănare completă?

Dată fiind natura ei, problema sinoptică nu poate fi evitată de nici un gânditor creștin. Fenomenul lingvistic atrage atenția asupra unei relații literare reale. De răspunsul adoptat depinde capacitatea de analiză și exegeză a textelor biblice din evanghelii, precum și capacitatea de a înțelege nuanțele fiecărui autor. În timpul acestei analize a problemei sinoptice, cititorul interesat va înțelege, de asemenea, mai bine, contextul scrierii evangheliilor, modul în care s-au raportat scriitorii unii la alții, la Isus, la tradiția predicării, la destinatarii lor primari.

Prezența corespondențelor alături de numeroase deosebiri și material suplimentar (ori complementar) a condus la nevoia de a studia mai multe ipoteze de interacție între autorii evangheliilor, între ei și sursele lor, de transmitere a mărturiei bisericii prin diverse canale, atât orale cât și documentare, scrise (prin predicare, serviciu liturgic, anamneză, colecții de

Introduction, Grand Rapids, MI: Baker, 1987. Lucrarea lui Stein este foarte accesibilă și prezintă mai ales argumentele în favoarea ipotezei celor două surse (2SH).

⁴F.G. Downing, *JSNT* 9 (1980) 29-48, 33.

documente scrise). Modelul cel mai probabil de transmitere a evangheliilor pare să fie unul mixt, de tip oral-documentar, conform căruia s-au transmis în paralel și proclamarea orală și anumite mărturii scrise, echilibrul deplasându-se, pe ansamblu și în timp, de la oralitate spre consemnare documentară.

Reconstituirea procesului de consemnare a evangheliilor, respectiv, formularea de ipoteze sinoptice este un demers complex, nu lipsit de primejdii, simplificări nejustificate, sau naivități. M. Hooker atrage atenția, de exemplu, că aceste reconstrucții teoretice ale redactării evangheliilor pot avea tendința să reprezinte nu atât procesul real, istoric, cât mai ales concepțiile și metodele literare sau istorice ale cercetării moderne: „prin prisma acestei concepții [a cercetătorilor moderni] evangheliștii apar ca niște savanți din Oxford, aplecați asupra surselor, punând laolaltă meticuloase fragmentele diverselor documente și înregistrând toate materialele prezente, fără a pierde nici un detaliu din evidență”. De fapt, procesul de scriere a evangheliilor poate să fi fost mai complex și, în același timp, mai puțin academic.⁵

Prin observațiile efectuate și prin soluțiile sugerate, problema sinoptică rămâne, însă, un exercițiu teologic, cultural și istoric fundamental, o piatră de temelie în analiza istoric-critică a evangheliilor. Ipotezele sinoptice adoptate de cineva îi vor influența exegeza ulterioară, înțelegerea evangheliilor, forma lor literară, semnificația detaliilor, portretul istoric al lui Isus, felul în care înțelegem predicarea și misiunea din primii ani ai Bisericii. Fiecare evanghelist dovedește preferințe și metode proprii în predicare (interesul pentru împlinirea profețiilor VT în persoana lui Isus - la Matei; explicații teologice și geografice pentru cititorii eleniști cu privire la mântuirea universală - adică, deschisă tuturor oamenilor - la Luca; afirmarea unui Isus dinamic și suveran - în Marcu). Prin discutarea stilului se poate căpăta și o înțelegere mai bună a destinatarilor implicați, a așa-ziselor comunități primare (marcane, mateene, lucane sau ioanine) – deși literatura teologică subliniază că autorii NT au avut o concepție

⁵M. Hooker, „In His Own Image?” în M. Hooker și C. Hickling (ed), *What About the New Testament? Essays in Honour of Christopher Evans*, London: SCM, 1975.

eschatologică complexă și o perspectivă generală, prin care mărturia despre Isus trebuia să ajungă la generații și popoare îndepărtate.⁶

Pe ansamblu, nu se poate susține că problema sinoptică a primit - sau poate primi - o soluție definitivă. Există doar mai multe ipoteze, unele argumentate mai bine, altele mai slab, și toate constituie ferestre alternative, tentative, deschise spre înțelegerea primelor decenii din viața și proclamarea bisericii. Pe de o parte, nu trebuie negată existența unei probleme sinoptice: Matei, Marcu și Luca sunt asemănătoare în conținut și structură, și lucrul acesta cere o explicație. Pe de altă parte, nici importanța ei nu trebuie supra-evaluată: chiar și fără o soluție sinoptică clară, mesajul lui Isus și al apostolilor, în evanghelii, este lămurit, ascultătorul poate primi credința și mântuirea prin jertfa de pe cruce.

Printre beneficiile studierii acestei probleme se numără o cunoaștere mai bună a textului NT, a stilului literar și a temelor teologice specifice autorilor, înțelegerea că mărturia evangheliei include o selectivitate și o ajustare a mesajului pentru auditoriul existent, explorarea relațiilor dintre diversele misiuni ale bisericii primare (între iudei și între neamuri), posibilitatea de reconstitui nuanțat portretul istoric al lui Isus și contextul predicării sale.

Există, însă, și dezavantaje potențiale ale adâncirii în studiul acestor relații ipotetice. Unii comentatori au atras atenția asupra primejdiei ca analiza mulțimii de ipoteze sinoptice „să distragă atenția cititorului Bibliei de la studierea textului [biblic] însuși”.⁷ Studiul problemei sinoptice poate atrage cercetătorul NT într-o activitate raționalistă, în care interesul științific pentru rezolvarea unei probleme literar-teologice nu este întotdeauna dublat de un viu interes cu privire la mesajul și jertfa mântuitoare ale lui Hristos, la considerarea contribuției unice a Duhului Sfânt la proclamarea și consemnarea mărturiei despre Isus și la direcționarea în continuare a Bisericii, a procesului de inspirație divină și a caracterului normativ, cu autoritate divină mărturiei apostolice, a Cuvântului lui Dumnezeu.

În același timp, o trăsătură caracteristică a metodelor moderne folosite în studierea problemei sinoptice este raționalismul lor, faptul că, în cea mai

⁶ S. McKnight, *Interpreting the Synoptic Gospels, Guides to NT Exegesis*, Grand Rapids, MI: Baker, 1996 (1988).

⁷ G.W. Buchanan, *The Gospel of Matthew*, Lewiston: E. Mellen, 1996, vol. 1, 1043.

mare parte a lor, teoriile sinoptice moderne nu agreează cu vederile părinților bisericii (care, însă, nu erau nici ei contemporani cu evangheliștii, față de care se aflau la o distanță de două-trei sute de ani). Totuși, așa cum se va vedea, asistăm la apariția unui echilibru tot mai accentuat în această privință. Pe de o parte, se recunoaște că este nevoie de o prelucrare modernă și comprehensivă a datelor existente cu privire la NT, știut fiind că părerile lui Clement din Alexandria sau Augustin reflectă poziții târzii, o repetare a unor anumite forme de tradiție, și nu rezultatul unui studiu atent, al unei cercetări detaliate. Pe de altă parte, sfârșitul secolului 20 a fost martorul reluării multora dintre afirmațiile părinților bisericii, în dorința de evalua cât mai coerent mărturia textuală a NT, alături de cea patristică.⁸ Teoriile dezvoltate prin studiul textului NT în sec 19-20, care în majoritate afirmă prioritatea lui Marcu, intră tot mai mult în dezbatere și contra-argumente cu ipoteze contestate, de tip Griesbach modificat, care afirmă prioritatea lui Matei și care reiau părerile lui Clement și Augustin din sec. 3-5,⁹ ba chiar încearcă și alte ipoteze (prioritatea lui Luca, transmiterea orală exclusivă, etc.)

Tipuri generale de soluții sinoptice

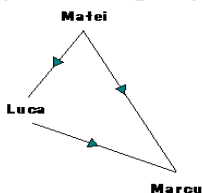
În funcție de natura relației dintre evanghelii, ipotezele sinoptice se pot defini în ipoteze documentare și ipoteze ne-documentare. Ipotezele non-

⁸Un număr de teologi ortodocși din școala conservatoare greacă, reproșează insistent cercetătorilor vestici ai NT raționalismul lor și o insuficientă raportare la tezaurul patristic; cf. Theodoros Zisis, „Orthodoxe Theologie in Griechenland heute”, în *Theologie dans l'Eglise et dans le monde*, Chambesy: Geneve, 1984, 176-185; G. Martzelos, *Sfinții Părinți și Problematika Teologică*, București: Editura Bizantină, 2000.

⁹Conform lui Clement din Alexandria primii au scris Matei și Luca (Clement, *Hypotyposeis*, citat de Eusebius, *Istoria*, 6.14.5-7). Pentru Augustin din Hippo, în *De consensu evangelistarum*, 1.3-1.4. (ca. 400), ordinea scrierii a fost Matei, Marcu, Luca. Teoria lui Augustin a fost prelucrată mai recent de B.C. Butler, *The Originality of St. Matthew*, Cambridge: Cambridge UP, 1951; G. M. Styler, „The Argument Revolves: The Pivotal Evidence for Marcan Priority is Reversing Itself,” în W. R. Farmer (ed), *New Synoptic Studies: The Cambridge Gospel Conference and Beyond*, Macon, GA: Mercer UP, 1983; J. Wenham, *Redating Matthew, Mark & Luke: A Fresh Assault on the Synoptic Problem*, Downers Grove, IL: IVP, 1992.

documentare se bazează pe studierea transmiterii orale ca explicație principală a relației dintre evangheliile sinoptice. Potrivit lor, fiecare evanghelist și-a compus lucrarea pe baza mărturiilor tradiționale și, posibil, a martorilor oculari. Ipotezele ne-documentare presupun o transmitere orală a tradiției care a stat la baza evangheliilor.

ipoteza celor doua evanghelii
(succesiune Augustin)

Ipotezele documentare pot fi directe ori indirecte. Explicațiile bazate pe o dependență directă (*Benutzungshypothese*) presupun că un evanghelist a cunoscut lucrarea altui evanghelist și a folosit-o în redactarea evangheliei sale. Un bun exemplu este *ipoteza tradițională a lui Augustin* care susține că Matei a scris primul, urmat de Marcu (care l-a cunoscut), și urmat de Luca (acesta din urmă a cunoscut și evanghelia lui Marcu și pe cea a lui Matei). Explicațiile bazate pe dependența indirectă presupun că cel puțin doi dintre evangheliști au cunoscut și o altă sursă comună scrisă, terță – dar diferită de a treia evanghelie rezultată în urma coroborării mărturiilor, și care nu s-a păstrat într-o formă independentă (de exemplu, *Urevangeliumhypothese*, ipoteza existenței unei „proto-evanghelii” de o anumită factură apostolică neasumată oficial).

Unele soluții ale problemei sinoptice au un caracter hibrid. Astfel, ipoteza fragmentelor narative (*Diegesentheorie*: F.D.E. Schleiermacher, 1832; K. Lachmann, 1835) susține că folosirea unor formulări identice de către autorii sinoptici dovedesc o dependență indirectă de mai multe documente scurte, anterioare, în timp ce structura comună își are originea în tradiția orală. Un alt exemplu este ipoteza celor două surse (*Zweiquellenhypothese*) care susține dependența lui Luca și Matei de Marcu precum și de o altă sursă comună, ipotetică, numită Q (*Quelle* - sursă).

Existența soluțiilor documentare pentru problema sinoptică are, însă, și contestatorii săi. Autoarea germană E. Linnemann a adus argumente importante împotriva postulării unor soluții documentare la problema sinoptică, subliniind eficiența proceselor de transmitere orală.¹⁰ Ipotezele

¹⁰E. Linnemann, *Gibt es ein synoptisches Problem?*, Neuhausen: Hänssler, 1992 (eng. trad. by Robert W. Yarbrough, *Is There a Synoptic Problem? Rethinking the Literary Dependence of the First Three Gospels*, Grand Rapids, MI: Baker, 1992); ideea a fost menționată și de B.F. Westcott, *Elements of the Gospel*

documentare implică existența unei interacții târzii între evangheliile, pe când o transmitere orală admite o anumită independență în transmiterea lor, precum și o legătură mai strânsă cu sursa comună (predicarea lui Isus, mediul apostolic). Cercetătorii contemporani sprijinesc în majoritatea lor, totuși, ipotezele documentare, din următoarele motive:

1. Există multe corespondențe *ad verbatim*, în evangheliile sinoptice. Rar se întâmplă ca doi reporteri independenți să folosească în relatarea unui același eveniment mai mult de câteva cuvinte în comun. Evangheliile sinoptice, însă, folosesc des formulări aproape identice. De exemplu, într-un pasaj despre Ioan Botezătorul, care rezumă o cuvântare aramaică la origine, Matei și Luca folosesc aceleași 61 cuvinte din 63 posibile. Acordul *ad verbatim* dintre Marcu, Matei și Luca ajunge la 50% din cuvintele folosite, în timp ce, prin contrast, corespondențele dintre ele și Ioan nu depășesc 10%.

2. Evangheliile sinoptice sunt caracterizate de un paralelism structural extins. Acesta se poate pune în evidență chiar și când aranjarea materialului nu este strict cronologică ci tematică, sau bazată pe o prezentare creativă. Este dificil să atribuim paralelismul unor secțiuni aranjate necronologic pe seama unei relatări independente. De exemplu, sinopticii grupează unele parabole ale lui Isus în grupuri identice cu aceeași tematică. În alt exemplu, Matei și Marcu relatează moartea lui Ioan Botezătorul ca pe un flash-back necronologic, în același loc din narațiunile lor.

3. Există mult material narativ comun, predici comune. Chiar când comunică detalii specifice, proprii surselor lor, sau fac anumite comentarii caracteristice, editoriale, ori aranjamente creative, evangheliștii folosesc mult material comun. Prin contrast, nu există suprapuneri semnificative cu materialul din Ioan, cel puțin nu în ce privește miracolele lui Isus sau principalele predici.

4. Adesea, evangheliștii fac comentarii editoriale asemănătoare. Astfel de comentarii comune nu pot fi atribuite unor simple

coincidențe în relatarea faptului istoric. De exemplu, Matei și Marcu folosesc același tip de comentariu în „apocalipsa sinoptică” (Mt 23-25; Mc. 13).

5. Marcu este, în practică, un adevărat „termen median” pentru Luca și Matei. Cele trei evanghelii sinoptice prezintă o structură literară comună care îl indică pe Marcu drept element comun. Pe de altă parte, corespondențele dintre Luca și Matei, care nu se regăsesc în Marcu, sunt mult mai puține decât corespondențele dintre Marcu și Luca, ori dintre Marcu și Matei, atât în aranjament compozițional, cât și în vocabular. Asemenea paralelisme nu ar fi de așteptat în documente care au fost compuse complet independent.

O trecere în revistă a termenilor tehnici ai problemei sinoptice

În legătură cu aceste corespondențe și în vederea discutării ulterioare a ipotezelor sinoptice, trebuie lămurii doi termeni tehnici, „dubla tradiție” și „tripla tradiție”.

tripla tradiție

Prin tripla tradiție se înțelege materialul comun tuturor celor trei sinoptici. Aproape tot conținutul lui Marcu (90%-94%) se regăsește în Matei și aproximativ două treimi din Marcu (60-70%) re apare în Luca. Tripla tradiție consistă în general din material narativ (minuni, vindecări, pătămirea de Paști), dar include și material de discurs (ziceri). Când se analizează tripla tradiție ordinea pasajelor este comună în Marcu și Matei, în Marcu și Luca, sau în toate trei. Doar arareori se întâmplă ca acest material să conțină concordante Matei-Luca fără Marcu, atât la nivelul conținutului cât și la nivelul vocabularului.

tradiția dublă

Tradiția dublă este materialul substanțial (de aprox. 200 versete) care este comun lui Matei și Luca, dar nu se găsește în Marcu. Ea conține mai mult discursuri (ale lui Isus, în general; și câteva ale lui Ioan), dar și o minune cel puțin (vindecarea robului sutașului). Tradiția dublă conține în unele pasaje o extraordinară coincidență *ad verbatim*, dar în alte pasaje, corespondențele au un caracter mai divergent. Dubla tradiție poate fi

explicată prin trei abordări documentare: ipoteza sursei Q: Matei și Luca au copiat tradiția dublă dintr-o sursă comună, scrisă (ori surse comune, scrise); ipoteza unui Luca ulterior: Luca a preluat textele tradiției duble de la Matei; ipoteza unui Matei ulterior: Matei a preluat tradiția dublă de la Luca.

În principal există patru abordări documentare care pot să explice acest șir de coincidențe, în care Marcu este termenul median, referința comună:

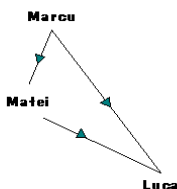
1. ipoteza priorității marcană: Marcu a scris întâi, apoi evanghelia lui a fost folosită de Matei și de Luca
2. ipoteza priorității mateene: Matei a fost scrisă mai întâi apoi a fost folosită de Luca
3. ipoteza priorității lucane: Luca a fost scrisă întâi și apoi a fost folosită de Marcu, care a fost folosit de Matei
4. ipoteza Griesbach: Marcu a scris ultimul, combinând și abreviind pe Matei și pe Luca

prioritatea lui Marcu

Inițial, ipoteza priorității lui Marcu se baza pe observația că Marcu reprezintă o prescurtare (termen intermediar de comparație) a lui Luca și Matei (K. Lachmann, 1835). Ulterior, însă, argumentele au fost îmbunătățite. S-a argumentat că anumite materiale cum ar fi narațiunile nașterii și predica de pe munte, se explică mai bine când sunt văzute ca adăugiri la o schemă inițială marcană, decât ca o eliminare târzie de către Marcu; la fel, corecturile lingvistice ale lui Luca asupra textului inițial al lui Marcu par o ipoteză mai credibilă decât ideea că Marcu s-a folosit de Luca, dar a redus în mod voit calitatea lingvistică a textului inițial.

Pe ansamblu, mai multe constatări esențiale sunt hotărâtoare, pentru mulți teologi, pentru credibilitatea priorității lui Marcu: stilul lui Marcu este mai puțin sofisticat decât cele ale lui Matei și Luca; detaliile din Luca și Matei sunt îmbrăcate cu mai multă solemnitate, pe când în Marcu, detaliile sunt mai neelaborate, realiste; în textele fără paralele marcană, divergența dintre Matei și Luca este mai mare decât în restul pasajelor; când Luca și Matei nu urmează detaliile din Marcu (sau le

Teoria priorității lui Marcu / Q

omit), textele rezultate sunt ambigue, greoaie; există un număr foarte mic de pasaje unice, specifice lui Marcu (nereluate de Matei și Luca); ipotezele priorității celorlalte evanghelii (de exemplu, Matei - ipoteza Griesbach), nu

au produs nici un rezultat semnificativ în ce privește înțelegerea textelor dificile din evangheliile sinoptice.¹¹ Dintre toate ipotezele de lucru, prioritatea lui Marcu este de departe cea mai importantă. După cum arată F. Neyrinck, că „dacă lăsăm deoparte pe neo-Griesbachieni și aliații lor, aproape toate teoriile de însemnătate sunt variații ale aceleiași presupuneri de bază, [adică] ale priorității lui Marcu”.¹²

sursa Q

Argumentul în favoarea lui Q pleacă de la ipoteza independenței lui Matei și Luca: fără Q ar trebui să acceptăm că Luca l-a cunoscut pe Matei (sau invers). Dacă Matei și Luca au lucrat independent, tradiția dublă trebuie explicată printr-o relație indirectă, cu un material comun, numit Q. Argumentele acestea includ observații de felul următor: omogenitatea folosirii lui Q (în locurile tradiției triple unde este prezent Q, Matei și Luca nu întrerup documentul cu alte surse; Q și Mc se caracterizează printr-un stil original timpuriu, primitiv, în egală măsură.

Aparte de contestările venite din partea celorlalte ipoteze (ex. Farrer, Goulder), așa-numitele „corespondențe minore” între Matei și Luca ridică o dilemă aparte pentru ipoteza 2SH. Acestea sunt corespondențe nu au paralelă în Marcu și apar în seria de pericope cunoscute drept „tripla tradiție”. De exemplu, atât Matei 26:68 cât și Luca 22:64 (dar nu Marcu 14:65) includ întrebarea „cine te-a lovit?” în prezentarea interogatoriului violent luat lui Isus. O astfel de corespondență sugerează o legătură aparte între Matei și Luca, în afara sursei Q. În general, se presupune că Matei și Luca ar fi putut crea, chiar independent, astfel de corespondențe prin coincidențe de editare, prin suprapunere cu tradiții de tip Q, sau de orale, prin modificări ulterioare a textului, la copiere.¹³

¹¹C. Evans, „Source, Form and Redaction Criticism: The „Traditional” Methods of Synoptic Interpretation”, în S.E. Porter și D. Tombs (eds), *Approaches to the New Testament Study* JSNTS Supp.Ser. (120); Sheffield: Sheffield AP, 1995, 17-45, 19-26.

¹²F. Neirynck, „Literary Criticism, Old and New,” în *The Synoptic Gospels. Source Criticism and the New Literary Criticism*, ed. C. Focant, Leuven:, Leuven UP, 1993; 11-38; 16.

¹³B.H. Streeter, *The Four Gospels: A Study of Origins, Treating of the Manuscript Tradition, Sources, Authorship, & Dates*, London: Macmillan, 1924; F. Neirynck et. al., *The Minor Agreements of Matthew and Luke against Mark with a Cumulative List*, Leuven: Leuven UP, 1974.

4.4.2 O perspectivă istorică asupra teoriilor sinoptice

Pentru o orientare mai bună în domeniul bogat al ipotezelor sinoptice, o prezentare din perspectivă istorică este binevenită. Putem observa, astfel, patru mari perioade ale cercetării asupra relației dintre evangheliile sinoptice: perioada antică, cea iluministă, școala germană și școala de la Oxford, și abordările moderne:

Perioada antică

În această perioadă apar primele ipoteze sinoptice bazate pe tradițiile transmise în primele sute de ani de după Hristos. De exemplu, Clement din Alexandria (cca. 200), afirmă că „primele au fost scrise evangheliile cu genealogii” (προγεγραπται... των ευαγγελιων τας περιεχοντα ταις γενεαλογιαις).¹⁴ Este una din cele mai timpurii luări de poziție și se va dovedi influentă pentru secolul 20.

Augustin din Hippo (ca. 400) scrie că evangheliile au fost compuse în ordinea Matei, Marcu, Luca („primus Mattheus, deinde Marcus, tertio Lucas, ultimo Johannes”), fiecare făcând uz de lucrarea precedentă [AH]. În ce-l privește pe Marcu, el l-ar fi urmat pe Matei, abreviindu-l (*Marcus eum subsequutus tamquam pedisequus et brevior ejus videtur*).¹⁵

Perioada iluministă

Această perioadă readuce în atenție - după un lung ev mediu, problema sinoptică. J. LeClerc (1712) și J.D. Michaelis (1777) avansează ideea că evangheliștii au folosit mai multe surse. J.J. Griesbach (1783) reia modelul scrierii evangheliilor în dependență succesivă, al lui Augustin, dar argumentează că mai probabilă este scrierea lor în ordinea Matei, Luca, Marcu. În mod specific lui Griesbach, Marcu este rezumatul lui Matei și Luca, nu o simplă abreviere a lui Matei, ca la Augustin [ipoteza celor două evanghelii, 2GH]. Conform lui G.E. Lessing (1778-1784) toate cele trei evanghelii sinoptice descind dintr-o singură sursă aramaică (proto - evanghelia Nazarenilor, *ur-gospel*). În 1794 J.G. Eichhorn sugerează

¹⁴Clement, *Hypotyposesis*, după Eusebius, *Istoria*, 6.14.5-7.

¹⁵Augustin, *De consensu evangelistarum*, I.3-4.

existența unui original aramaic folosit în patru revizii succesive: A - ca bază pentru Matei; B - ca bază pentru Luca; C - o prelucrare a surselor A și B, ca bază pentru Marcu; D - folosit și de Matei și de Luca, dar nu de Marcu.

Perioada Școlii germane și a Școlii de la Oxford

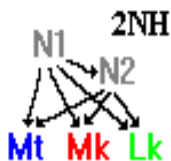
Secolul 19 a lansat în forță ipoteza priorității lui Marcu și a celor două surse și a deschis era unei prolifice serii de discuții. F.D.E. Schleiermacher sugerează ipoteza fragmentelor, conform căreia evangheliile constituie un mozaic de mărturii fragmentare, ori surse fragmentare (1832). În 1838 C.G.

Wilke propune prioritatea lui Marcu, folosit ulterior și de Luca și de Matei. Tradiția dublă reflectă modul în care Matei l-a folosit pe Luca. W.M.L. de Wette (1842) argumentează că Marcu este o abreviere a lui Matei și Luca, dar atât Matei cât și Luca au folosit în mod independent o proto-evanghelie (*ur-Gospel*). H.J.

Holtzmann (1863) propune ipoteza celor două surse: (1) alfa (proto-Marcu); (2) lambda [devenită apoi Q], o sursă de ziceri sau cuvântări, folosită de Matei și Luca, dar de ambii în mod independent. W. Sanday face cunoscută la Oxford teoria lui Holtzmann, în 1872. În cadrul aceleiași școli, E.A. Abbott argumentează din punct de vedere lingvistic împotriva ipotezei celor două evanghelii, 2GH (1879). Ipoteza Oxford, însă, este lansată în 1924 de B.H. Streeter propune ipoteza celor 4 surse: Mc, Q, L, M. Matei și Luca au folosit pe Marcu, nu un proto-Marcu; Marcu nu a cunoscut documentul Q; a existat un Proto-Luca (pLuca), format din sursele Q și L.

Perioada modernă

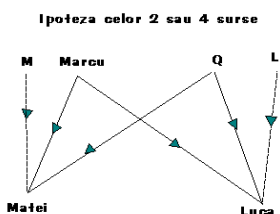

Reprezintă o perioadă a contestărilor și a revenirilor, precum și o perioadă de noi ipoteze. La începutul secolului 20, D. Chapman reia ipoteza lui Augustin și formulează argumente literare împotriva ipotezei celor două surse 2SH. El susține că prima ediție a lui Luca a fost scrisă fără cunoașterea lui Matei (1937). O intervenție de referință este, în 1955, cea a lui A.M. Farrer care argumentează convingător că se poate

renunța la sursa imaginară Q prin elaborarea ipotezei folosirii lui Matei de către Luca (propusă de J.H. Ropes în 1934). În 1963 R.L. Lindsey inițiază ipoteza Școlii de la Ierusalim. El și colegii săi afirmă prioritatea lui Luca, cele trei evanghelii fiind construite pe baza unei antologii aramaice / ebraice de cuvântări (cf. *logia* lui Matei) și pe un proto-volum de mărturii istorice, „o primă reconstrucție istorică”. W.R. Farmer reactualizează ipoteza lui Griesbach (1964). Ca și Farrer, el încearcă să evite utilizarea surselor ipotetice (i.e., Q). În 1974 M.D. Goulder preia teza lui Farrer și argumentează că Matei s-a folosit de Marcu, dar nu de Q. Luca s-a folosit de Marcu și de Matei. Anul 1998 aduce contribuția lui A.N. Wilson, care avansează ipoteza traducerii *logiei* [LTH]. Conform ei, toate cele trei evanghelii depind de *caiete de notițe* în grecește (N1, N2, etc.), care traduceau porțiuni din Logia lui Papias (adică, a lui Matei) din aramaică / ebraică.

Scurt rezumat al principalelor ipoteze sinoptice

În finalul acestei prezentări, se poate spune că soluția cea mai larg acceptată în prezent este ipoteza celor două surse (2SH). Ea este concurată, în principal, de două mari alternative majore: în USA mulți teologi sprijinesc

ipoteza celor două evanghelii (2GH), iar în UK există o minoritate importantă care susțin ipoteza Farrer. Grupuri destul de mari de cercetători sunt atrase de ipoteza lui Augustin reactualizată (AH), și ipoteza Școlii din Ierusalim (JSH). De aceea, aceste ipoteze vor fi prezentate mai detaliat în continuare.

Ipoteza celor două surse (2SH) și varianta celor patru surse (4SH)

Această ipoteză a fost sugerată de C.H. Weiss (1838), și P. Wernle (1899), dar a fost argumentată complex de B.H. Streeter (1924). Cunoscută sub denumirea de ipoteza 2SH (două surse) sau „ipoteza Oxford”, ea adoptă prioritatea marcană, privitor la tripla tradiție, și ipoteza sursei Q, privitor la dubla tradiție. În consecință, Marcu a scris cel dintâi dintre cei trei sinoptici. Matei și Luca au folosit Marcu în mod independent, preluând structura sa narativă (tripla tradiție), și în mod independent au adăugat

material discursiv (cuvântări) dintr-o sursă nepăstrată, pe nume Q (din germană, Quelle = sursă).

Printre variantele acestei ipoteze se numără modelul celor 4 surse (B.H. Streeter: Mc, Q, L, M) și modelul celor 3 surse (Marcu, L, Matei; cf. H.J. Holtzmann, 1881; E. Simons, 1880; R. Morgenthaler, 1971; R. Gundry, 1979; R. Price, 1999).¹⁶ În ciuda contestărilor, modelul 2SH rămâne teoria sinoptică dominantă în lumea cercetătorilor contemporani ai NT, și asta începând cu varianta propusă de H.J. Holtzmann, în 1863.

Ipoteza celor două evanghelii (2GH)

Ipoteza 2GH adoptă teoria lui Griesbach pentru tradiția triplă și ipoteza unui Luca ulterior - pentru tradiția dublă. Ca atare, Matei a scris cel dintâi, apoi Luca a folosit evanghelia acestuia. Marcu ar fi comprimat cele două evanghelii printr-o procedură în care a urmărit textele unde Luca și Matei concordă, lăsând însă deoparte discursurile lungi ale lui Isus. Tradiția triplă este, astfel, rodul selecției editoriale a lui Marcu. Tradiția dublă este materialul pe care Luca l-a luat din Matei, dar n-a fost selectat și de Marcu. Readusă în discuție de W. R. Farmer (1964), ipoteza 2GH este cea mai importantă alternativă și concurentul cel mai puternic al 2SH în USA. Cercetători cu poziție 2GH declarată în favoarea 2GH sunt D.L. Dungan (1970, 1999), O.L. Cope (1976), T.R.W. Longstaff (1977), H.-H. Stoldt (1977), W.O. Walker (1983), J.B. Tyson (1984), D.B. Peabody (1987), și A.J. McNicol (1996).¹⁷

¹⁶B.H. Streeter, *The Four Gospels: A Study of Origins*, London: Macmillan, 1924.

¹⁷W.R. Farmer, *The Synoptic Problem: A Critical Analysis*, New York, NY: Macmillan, 1964. Allan J. McNicol, David L. Dungan și David B. Peabody, *Beyond the Q Impasse - Luke's Use of Matthew: A Demonstration by the Research Team of the International Institute for Gospel Studies*, Valley Forge, PA: Trinity, 1996; D.L. Dungan, „Mark: The Abridgment of Matthew and Luke”, în D.G. Buttrick (ed), *Jesus and Man's Hope*, Pittsburg: Pittsburg Theological Seminary, 1970, vol. 1, 51-97; idem, *A History of the Synoptic Problem: The Canon, the Text, the Composition and the Interpretation of the Gospels*, NY: Doubleday, 1999.

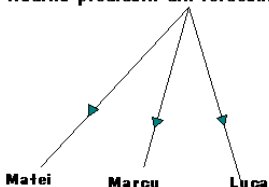
Ipoteza Farrer (FH)

Numită așa după primul ei exponent, A. M. Farrer (1955), ipoteza Farrer (FH) este cel mai serios concurent al 2SH în Marea Britanie. Ea adoptă prioritatea lui Marcu pentru tradiția triplă și ipoteza ulteriorității lui Luca, pentru tradiția dublă. Conform ei, Marcu a scris cel dintâi, a fost adoptat de Matei, iar apoi folosit de Luca. Tradiția dublă este explicată prin faptul că Luca a folosit evanghelia lui Matei; astfel, această ipoteză se debarasează de ipoteza unei surse suplimentare, Q. În prezent, M. Goulder este susținătorul ei cel mai de seamă.¹⁸

Ipoteza augustiniană *redivivus* (AH)

Formulată de Augustin (ca. 400), ea a fost reluată și modificată de H. Grotius (1641), H.G. Jameson (1923), B.C. Butler (1951), J. Wenham (1992). Ipoteza augustiniană adoptă prioritatea lui Matei cu privire la tripla tradiție și ulterioritatea lui Luca, în ce privește dubla tradiție. Astfel, Matei a fost scrisă cea dintâi, Marcu l-a folosit cu docilitate, dar prescurtându-l, și, în final, Luca și-a scris evanghelia folosindu-l atât pe Matei cât și pe Marcu. Fiecare evanghelist depinde în felul acesta de cei care au scris înainte sa (dependență succesivă). Ipoteza AH a fost multă vreme ipoteza tradițională, susținută de mulți teologi romano catolici până la mijlocul sec. 20. În prezent, susținătorii ei sunt puțini și de denominații diverse (Butler, Wenham).

**Ipoteza transmiterii orale
tradiția predicării din Ierusalim**

Ipoteza școlii din Ierusalim (JSH)

Școala din Ierusalim a adoptat ipoteza priorității lui Luca pentru tradiția triplă și ipoteza documentului Q, pentru dubla tradiție. JSH este una din puținele teorii care presupun că Luca a scris cel dintâi, bazat, însă, pe anumite „reconstrucții inițiale”.

¹⁸A. Farrer, „On Dispensing with Q”, în D. E. Nineham (ed), *Studies in the Gospels: Essays in Memory of R. H. Lightfoot*, Oxford: Oxford UP, 1955, 55-88; M. Goulder, „On Putting Q to the Test”, *NTS* 24 (1978) 218-34; *idem*, *Luke: A New Paradigm*, Sheffield: Sheffield AP, 1989, 2 vol.

Marcu ar fi scris bazat pe Luca, iar Matei l-a folosit pe Marcu. În afară de asta, Matei și Marcu au folosit o sursă care s-a pierdut, o antologie de ziceri ale lui Isus. JSH este împărtășită în mod curent de un grup de teologi ce trăiesc în Ierusalim. Acest grup de savanți, specialiști în greacă și în ebraică, este interesat de abordarea problemei sinoptice din punctul de vedere al substratului semitic al evangheliilor. Inițiatorul ipotezei Școlii de la Ierusalim, R. Lindsey (1963), a adoptat ipoteza priorității lui Luca pe când se pregătea să traducă Marcu în ebraică, pentru că, anume, a găsit că expresiile lui Marcu ce au rămas neadaptate la idiomul semitic, lipsesc, în majoritatea lor, din Luca.¹⁹

Ipoteza concordanței apostolice pe modelele de predicare

Se poate observa destul de bine că soluțiile propuse pentru problema sinoptică au de a face cu argumente de tip lingvistic, care implică istoria redactării și dependențe lingvistice editoriale. Ce pare să lipsească însă sunt argumentele de tip istoric – teologic, care fac apel la istoria bisericii, la istoria predicării creștine, la istoria metodelor de evanghelizare, la comunicarea între apostoli și evangheliști, în Biserica primară, așa cum, de exemplu, se poate observa în Faptele Apostolilor cap. 15, sau în cap. 9, în consultările privitoare la Pavel și felul în care predica evanghelia.

Un astfel de model ar implica existența unei consultări între cei trei mari apostoli care au scris evangheliile sau au furnizat materiale pentru autorii de evanghelii: Matei, Petru (ptr. Marcu) și Ioan. Acesta ar reprezenta primul nivel al interacțiunii apostolice care, pe deoparte, reprezintă o primă etapă în predicarea de tip sinoptic. În același timp, ea este și o primă etapă în predicarea apostolică, în general. Etapa stabilirii modelului general al predicării este esențială pentru toate evangheliile și se bazează pe concordanța apostolică Matei, Petru (Marcu, și Ioan).

Matei — Petru (Marcu) — Ioan

La acest nivel a fost decisă structura în două părți majore a predicării evangheliei, partea A: dovezile mesianității divine, și partea B: semnificația Crucii (relatarea ultimei săptămâni la Ierusalim). De asemenea, a fost clar

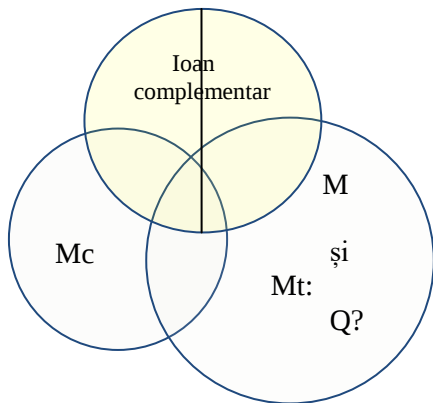
¹⁹ R.L. Lindsey, „A Modified Two-Document Theory of the Synoptic Dependence and Interdependence”, *Novum Testamentum* 6 (1963), 239-263.

că la începutul evangheliei trebuie să apară Ioan Botezătorul (legătura cu VT) și identificarea lui Isus la botez.

Tot la acest nivel apar și câteva variații, Mai întâi este vorba despre variațiile asupra deciziei de a include o călătorie sau a mai multe călătorii semnificative din Galileea spre Ierusalim, spre Cruce (Matei 16-18, Marcu 9-10, călătorii pendulante în Ioan 1-11). Călătoria este cel mai bine definită în Marcu 9-10 și este mai estompată în Matei 16-18, deși acoperă aproximativ aceleași evenimente. Structura lui Ioan este complementară și deși nu exclude tema călătoriilor semnificate spre Ierusalim, nu îi acordă aceeași importanță sau nu accentuează doar o călătorie semnificativă.

A doua variație semnificativă este prezentarea începutului lucrării. Toți trei apostoli și evangheliști încep prezentarea lucrării lui Isus, cu prezentarea predicării lui Ioan și a botezului lui Isus. Apoi, predicarea lui Petru (ev. după Marcu) și cea a lui Ioan optează pentru început direct, deși forma finală a evangheliei lui Ioan folosește un prolog despre pre-existența divină a lui Hristos. În mod specific, Matei include o secțiune despre narațiunile nașterii și copilăriei lui Isus (anunțarea Mariei și a lui Iosif, nașterea, confirmările magilor, fuga în Egipt, întoarcerea în Nazaret). La acest nivel, Matei produsese deja colecția Logia, de cuvântări ale lui Isus, Marcu prelua predicarea lui Petru pentru editare, iar Ioan își structura predicarea, fără elementele finale ale prologului și epilogului (epilogurilor) sale.

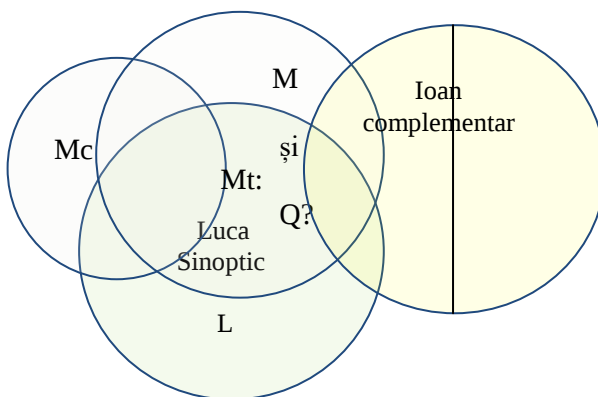
A doua etapă a interacțiunii apostolice este etapa preluării de surse sau documente scrise ori orale ale predicării apostolice. În această etapă, are sens să discutăm despre Marcu, Matei, în asociere, și despre Ioan – ca evanghelie complementară în ediție sa finală. Predicările erau simultane, modelul dovezi-jertfă era adoptat, materialul și detalii de structură erau diferite.

În acest moment - și în cadrul acestui model, nu se mai poate discuta despre prioritatea absolută a lui Marcu sau Matei, ci despre simultaneitatea corelată a predicării apostolice primare. Logia lui Matei ar putea fi anterioară editării marcană a predicării lui Petru sau aproape simultană ca redactare. Predicările lui Petru, Matei și Ioan sunt, desigur, simultane și folosesc schema comună bipartită decisă deja, dovezi mesianice – ultima săptămână.

În a doua etapă a predicării sinoptice, în redactarea finală a evangheliei sale, este foarte posibil ca Matei să folosească textul primei variante marcană (varianta petrină, fără 16:9-20). Așadar, pentru varianta finală a lui Matei, prioritatea primei variante a lui Marcu funcționează. Deciziile editoriale ale lui Matei sunt foarte influente pentru al treilea moment al redactării sinoptice, pentru Luca.

În etapa a treia a redactării sinoptice, Luca urmează modelele lui Marcu și Matei. În plus, el are o sursă personală L și o sursă aparte, în comun cu Matei – sau chiar Matei, sursa Q (deși în definirea lui Q se pleacă, prin definiție, de la textul lucan, nu de la cel mateean). Acest al treilea moment, asociază evangheliile Matei și Luca din punct de vedere al începutului (narațiunile nașterii și copilăriei), ispitirea din pustie – așezată la începutul lucrării lui Isus, genealogiile – ca abordare a destinului lui Israel și în general al omului, în calitate de context esențial al întrupării, menționarea pildelor lui Isus (și Matei și Luca au un mare număr de pilde ale lui Isus). Ioan – complementar are elemente apologetice comune cu Luca, precum și personaje specifice, întruparea fizică, reală a lui Isus.

Interacțiunea complementară a lui Ioan cu sinopticii este multiplă. Împreună cu Matei are discursurile cele mai lungi ale lui Isus, pentru că au fost martori și participanți la ele. Tot împreună cu Matei este foarte critici față de lideri evrei ai timpului. Împreună cu Luca are în comun interesul pentru umanitatea lui Isus (întrupare, înviere), și un număr de surse sau personaje din anturajul prietenilor lui Isus (Maria, Marta, Lazăr). La fel, împreună cu Luca, Ioan este foarte critic față de Iuda, apostolul trădător. Împreună cu Marcu, el are un început foarte direct al evangheliei, cu care se intră direct, repede, în descrierea lucrării lui Isus. De asemenea, ei doi au în comun și lipsa de accent pe episodul ispitirii din pustiu, de către Satan, a lui Isus.

4.4.3 Exemple de texte sinoptice paralele

Tripla tradiție (texte 3-sinoptice)

Învierea fiicei lui Iair și vindecarea femeii cu hemoragie

Matei 9:18-25	Marcu 5:21-43	Luca 8:40-56
	5:21 După ce a trecut Isus iarăși de cealaltă parte, cu corabia, s-a adunat mult norod în jurul lui. El stătea lângă mare.	8:40 La întoarcere, Isus a fost primit cu bucurie de mulțime, căci toți îl așteptau.
9:18 Pe când le spunea Isus aceste vorbe, iată că a venit unul din fruntașii sinagogii, I s-a închinat, și I-a zis: „Fiica mea adineaori a murit; dar vino de pune-Ți mâinile peste ea și va învia.”	5:22 Atunci a venit unul din fruntașii sinagogii, numit Iair. Cum L-a văzut, fruntașul s-a aruncat la picioarele lui, 5:23 și I-a făcut următoarea rugămintă stăruitoare: „Fetița mea trage să moară; rogu-Te, vino de-Ți pune mâinile peste ea, ca să se facă	8:41 Și iată că a venit un om, numit Iair, care era fruntaș al sinagogii. El s-a aruncat la picioarele lui Isus, și L-a rugat să vină până la el acasă;

	sănătoasă și să trăiască.”	
9:19 Isus S-a sculat, și a plecat după el împreună cu ucenicii lui.	5:24 Isus a plecat împreună cu el. Și după El mergea mult norod și-L îmbulzea.	8:42 pentru că avea o singură copilă de vreo doisprezece ani, care trăgea să moară. Pe drum, Isus era îmbulzit de noroadă.
9:20 Și iată o femeie, care de doisprezece ani avea o scurgere de sânge, a venit pe dinapoi, și s-a atins de poala hainei lui.	5:25 Și era o femeie, care de doisprezece ani avea o scurgere de sânge. 5:26 Ea suferise mult de la mulți doctori; cheltuisese tot ce avea, și nu simțise nici o ușurare; ba încă îi era mai rău.	8:43 Și era o femeie, care de doisprezece ani avea o scurgere de sânge; ea își cheltuisese toată averea cu doctorii, fără s-o fi putut vindeca vreunul.
	5:27 A auzit vorbindu-se despre Isus, a venit pe dinapoi prin mulțime, și s-a atins de haina lui.	8:44 Ea s-a apropiat pe dinapoi, și s-a atins de poala hainei lui Isus. Îndată, scurgerea de sânge s-a oprit.
9:21 Căci își zicea ea: „Numai să mă pot atinge de haina lui, și mă voi tămădui.”	5:28 Căci își zicea ea: „Dacă aș putea doar să mă ating de haina lui, mă voi tămădui.” 5:29 Și îndată, a secăt izvorul sângelui ei. Și a simțit în tot trupul ei că s-a tămăduit de boală.	
	5:30 Isus a cunoscut îndată că o putere ieșise din El; și, întorcându-Se spre mulțime, a zis: „Cine s-a atins de hainele Mele?” 5:31 Ucenicii I-au zis: „Vezi	8:45 Și Isus a zis: „Cine s-a atins de Mine?” Fiindcă toți tăgăduiau, Petru și cei ce erau cu El, au zis: „Învățătorule, noroadă Te împresoară și Te îmbulzesc, și mai

	că mulțimea Te îmbulzește, și mai zici: „Cine s-a atins de Mine?” 5:32 El se uita de jur împrejur să vadă pe cea care făcuse lucrul acesta.	întrebi: „Cine s-a atins de Mine?” 8:46 Dar Isus a răspuns: „S-a atins cineva de Mine, căci am simțit că a ieșit din Mine o putere.”
	Marcu 5:33	Luca 8:47
	5:33 Femeia, înfricoșată și tremurând, căci știa ce se petrecuse în ea, a venit de s-a aruncat la picioarele lui, și I-a spus tot adevărul.	8:47 Femeia, când s-a văzut dată de gol, a venit tremurând, s-a aruncat jos înaintea lui, și a spus în fața întregului norod, din ce pricină se atinsese de El, și cum fusese vindecată numaidecât.
9:22 Isus S-a întors, a văzut-o, și i-a zis: „Îndrăznește, fiică! Credința ta te-a tămăduit.” Și s-a tămăduit femeia chiar în ceasul acela.	5:34 Dar Isus i-a zis: „Fiică, credința ta te-a mântuit; du-te în pace, și fii tămăduită de boala ta.”	8:48 Isus i-a zis: „Îndrăznește, fiică; credința ta te-a mântuit, du-te în pace.”
	5:35 Pe când vorbea El încă, iată că vin niște oameni de la fruntașul sinagogii, care-i spun: „Fiica ta a murit; pentru ce mai superi pe Învățătorul?”	8:49 Pe când vorbea El încă, vine unul din casa fruntașului sinagogii, și-i spune: „Fiica ta a murit, nu mai supăra pe Învățătorul.”
	5:36 Dar Isus, fără să țină seamă de cuvintele acestea, a zis fruntașului sinagogii: „Nu te teme, crede numai!”	8:50 Dar Isus, când a auzit lucrul acesta, a zis fruntașului sinagogii: „Nu te teme; crede numai, și va fi tămăduită.”

9:23 Când a ajuns Isus în casa fruntaşului sinagogii, şi când a văzut pe cei ce cântau din fluier, şi gloata bocind, 9:24 le-a zis: „Daţi-vă la o parte; căci fetiţa n-a murit, ci doarme!” Ei îşi băteau joc de El. 9:25 Dar, după ce a fost scoasă gloata afară, Isus a intrat înăuntru, a luat pe fetiţa de mână, şi fetiţa s-a sculat.	5:37 Şi n-a îngăduit nimănui să-L însoţească, în afară de Petru, Iacov şi Ioan, fratele lui Iacov. 5:38 Au ajuns la casa fruntaşului sinagogii. Acolo Isus a văzut o zarvă, şi pe unii care plângeau şi se tânguiau mult. 5:39 A intrat înăuntru, şi le-a zis: „Pentru ce faceţi atâta zarvă, şi pentru ce plângeţi? Copila n-a murit, ci doarme.” 5:40 Ei îşi băteau joc de El. Atunci, după ce i-a scos afară pe toţi, a luat cu El pe tatăl copilei, pe mama ei, şi pe cei ce-L însoţiseră, şi a intrat acolo unde zăcea copila. 5:41 A apucat-o de mână, şi i-a zis: „Talita cumi” care, tâlmăcit, înseamnă: „Fetiţo, scoală-te, îţi zic!” 5:42 Îndată fetiţa s-a sculat, şi a început să umble; căci era de doisprezece ani. Ei au rămas încremeniţi. 5:43 Isus le-a poruncit cu tărie să nu ştie nimeni lucrul acesta; şi a zis să dea de mâncare fetei.	8:51 Când a ajuns la casa fruntaşului, n-a lăsat pe nici unul să intre împreună cu El, decât pe Petru, pe Iacov, pe Ioan, pe tatăl şi mama fetei. 8:52 Toţi plângeau şi o boceau. Atunci Isus a zis: „Nu plângeţi; fetiţa n-a murit, ci doarme.” 8:53 Ei îşi băteau joc de El, căci ştiau că murise. 8:54 Dar El, după ce i-a scos pe toţi afară, a apucat-o de mână, şi a strigat cu glas tare: „Fetiţo, scoală-te!” 8:55 Şi duhul ei s-a întors în ea, iar fata s-a sculat numaidecât. Isus a poruncit să-i dea să mănânce. 8:56 Părinţii ei au rămas uimiţi. Isus le-a poruncit să nu spună nimănui cele întâmplate.
---	---	--

Observații la învierea fiicei lui Iair și vindecarea femeii bolnave

Matei este mai succint, el condensează istorisirea și nu dă detalii, este mai teologic în afirmații subliniind închinarea, puterea lui Isus, etc. De exemplu, despre fata centurionului (*Matei* nu spune că centurionul este Iair) aflăm că a murit, iar Domnul este chemat să o învie, punându-și mâinile peste ei. *Matei* prezintă starea finală și manifestarea de putere la care, cu credință, centurionul îl cheamă pe Isus. Apoi, *Matei* nu comentează despre boala femeii sau necazurile ei cu doctorii, nici discuția lui Isus cu ucenicii despre oamenii care îl împulzesc; după cum nu relatează prea mult nici din discuția de pe drum și de la poarta lui Iair, în timp ce în ambele situații Luca și Marcu au mai multe de spus.

Marcu scrie cu un acut simț al detaliului vizual, datorat, probabil, lui Petru. El spune că Isus traversase marea Galileii și venise lângă țărm, apoi comentează despre experiențele negative ale femeii în suferința sa netratată corespunzător de medici, în timp ce Luca este mai rezonabil în legătură cu doctorii. Marcu intră în detaliu atât în discuția lui Isus cu conducătorii, în drum spre casa lui Iair, cât și în prezentarea învierii fetei lui Iair.

Secerișul este mare

Matei 9:35-37	Marcu 6:6, 30, 34	Luca 8:1, 9:10, 10:2
9:35 Isus străbătea toate cetățile și satele, învățând pe norod în sinagogi, propovăduind Evanghelia Împărăției, și vindecând orice fel de boală și orice fel de neputință, care era în norod.	6:6 Și se mira de necredința lor. Isus străbătea satele de primprejur și învăța pe norod. 6:7. Atunci a chemat la Sine pe cei doisprezece... etc.	8:1 Curând după aceea, Isus umbla din cetate în cetate și din sat în sat și propovăduia și vestea Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu. Cei doisprezece erau cu El;
	6:30 Apostolii s-au adunat la Isus, și I-au spus tot ce făcuseră și tot ce învățaseră pe oameni.	9:10 Apostolii, când s-au întors, au istorisit lui Isus tot ce făcuseră. El i-a luat cu Sine, și S-a dus la o parte, lângă o cetate, numită Betsaida.

9:36 Când a văzut gloatele, I s-a făcut milă de ele, pentru că erau necăjite și risipite, ca niște oi care n-au păstor.	6:34 Când a ieșit din corabie, Isus a văzut mult norod; și I s-a făcut milă de ei, pentru că erau ca niște oi care n-aveau păstor; și a început să-i învețe multe lucruri.	
9:37 Atunci a zis ucenicilor Săi: „Mare este secerișul, dar puțini sunt lucrătorii! 9:38 Rugați, deci, pe Domnul secerișului să scoată lucrători la secerișul lui.”		10:2 Și le-a zis: „Mare este secerișul, dar puțini sunt lucrătorii! Rugați, deci, pe Domnul secerișului să scoată lucrători la secerișul Său.

Texte de tip Q (dubla tradiție Luca-Matei)

Perseverență în rugăciune

Matei 7:7-12	Luca 11:9-13
7:7 Cereți, și vi se va da; căutați și veți găsi; bateți, și vi se va deschide.	11:9 De aceea și Eu vă spun: Cereți, și vi se va da; căutați, și veți găsi; bateți și vi se va deschide.
7:8 Căci ori și cine cere, capătă; cine caută, găsește; și celui ce bate, i se deschide.	11:10 Fiindcă oricine cere, capătă; cine caută găsește; și celui ce bate, i se deschide.
7:9 Cine este omul acela dintre voi, care, dacă-i cere fiul său o pâine, să-i dea o piatră? 7:10 Sau, dacă-i cere un pește, să-i dea un șarpe?	11:11 Cine este tatăl acela dintre voi, care, dacă-i cere fiul său pâine, să-i dea o piatră? Ori, dacă cere un pește, să-i dea un șarpe în loc de pește? 11:12 Sau dacă cere un ou să îi dea o scorpie?

7:11 Deci, dacă voi, care sunteți răi, știți să dați daruri bune copiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru, care este în ceruri, va da lucruri bune celor ce I le cer!	11:13 Deci, dacă voi, care sunteți răi, știți să dați daruri bune copiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da Duhul Sfânt celor ce I-L cer!
7:12 Tot ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți-le și voi la fel; căci în aceasta este cuprinsă Legea și Proorocii.	6:31 Ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți-le și voi la fel.

Rugăciunea Tatăl nostru

Matei 6:9-13	Luca 11:1-4
Iată, dar, cum trebuie să vă rugați: "Tatăl nostru care ești în ceruri! Sfintească-se Numele Tău;	2a. El le-a zis: "Când vă rugați, să ziceți: Tatăl nostru care ești în ceruri! Sfintească-se Numele Tău;
10. vie Împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ.	[2b. vie Împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ.][n.a.: 2b. nu este în toate manuscrisele lucane]
11. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi;	3. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă în fiecare zi;
12. și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri;	4a. și ne iartă nouă păcatele noastre, fiindcă și noi iertăm oricui ne este dator;
13a. și nu ne duce în ispită, ci izbăvește-ne de cel rău.	4b. și nu ne duce în ispită, ci izbăvește-ne de cel rău."
13b. Căci a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci. Amin!"	

Observații la rugăciunea Tatăl nostru:

Forma cea mai completă a rugăciunii se găsește la Matei, și nu este de mirare, căci el a fost martor ocular la darea rugăciunii. De asemenea, tot la Matei există și forma specifică „datoriile noastre”, care reflectă o situație

specială, o explicație aparte, sau (și) o înțelegere mai profundă, prin meditație, asupra naturii păcatelor noastre (datorii față de Dumnezeu și față de oameni), pe care Matei, prin pregătirea sa contabilă, era mai înclinat să o înțeleagă în limbaj economic.

Certarea cărturarilor și fariseilor

Matei 23:29-36	Luca 11:47-51
23:29 Vai de voi, cărturari și Farisei fățarnici! Pentru că voi zidiți mormintele proorocilor, împodobiți gropile celor neprihăniți,	11:47 Vai de voi! Pentru că voi zidiți mormintele proorocilor pe care i-au ucis părinții voștri.
23:31 Prin aceasta mărturisiți despre voi înșivă că sunteți fiii celor ce au omorât pe prooroci.	11:48 Prin aceasta mărturisiți că încuviințați faptele părinților voștri; căci ei au ucis pe prooroci, iar voi le zidiți mormintele.
23:34 De aceea, iată, vă trimit prooroci, înțelepți și cărturari. Pe unii din ei îi veți omori și răstigni, pe alții îi veți bate în sinagogile voastre, și-i veți prizoni din cetate în cetate;	11:49 De aceea Înțelepciunea lui Dumnezeu a zis: Le voi trimite prooroci și apostoli; pe unii din ei îi vor ucide, iar pe alții îi vor prizoni,
23:35 ca să vină asupra voastră tot sângele nevinovat, care a fost vărsat pe pământ, de la sângele neprihănitului Abel până la sângele lui Zaharia, fiul lui Barachia pe care l-ați omorât între Templu și altar. 23:36 Adevărat vă spun, că toate acestea vor veni peste neamul acesta.	11:50 ca să se ceară de la acest neam sângele tuturor proorocilor, care a fost vărsat de la întemeierea lumii: 11:51 de la sângele lui Abel până la sângele lui Zaharia, ucis între altar și Templu; da, vă spun, se va cere de la neamul acesta!

Pilda celor nouăzeci și nouă de oi

Matei 18:12-13	Luca 15:4-7
18:12 Ce credeți? Dacă un om are o sută de oi, și se rătăcește una din ele,	15:4 Care om dintre voi, dacă are o sută de oi, și pierde pe una din

nu lasă el pe cele nouăzeci și nouă pe munți, și se duce să caute pe cea răătăcită?	ele, nu lasă pe celelalte nouăzeci și nouă pe islaz, și se duce după cea pierdută, până când o găsește?
18:13 Și, dacă i se întâmplă s-o găsească, adevărat vă spun, că are mai multă bucurie de ea, decât de cele nouăzeci și nouă, care nu se răătăciseră.	15:5 După ce a găsit-o, o pune cu bucurie pe umeri; 15:6. și, când se întoarce acasă, cheamă pe prietenii și vecinii săi și le zice: "Bucurați-vă împreună cu mine, căci mi-am găsit oaia care era pierdută." 15:7 Tot așa, vă spun că va fi mai multă bucurie în cer pentru un singur păcătos care se pocăiește, decât pentru nouăzeci și nouă de oameni neprihăniți care n-au nevoie de pocăință

Observații la pilda celor nouăzeci și nouă de oi:

Matei este mai succint, scrie mai condensat, ca de obicei. Luca reține mai multe detalii narative și psihologice și se preocupă de reacția grupului social, a comunității (reacția păstorului, discuția cu vecinii și prietenii, etc.). În același timp, se poate remarca tema bucuriei asociate cu mântuirea (o temă lucană importantă, legată de asocierea Duhului sfânt cu lucrarea de naștere din nou).

Pace pe pământ

Matei 10:34-35, 38	Luca 12:51-53, 14:27
34.Să nu credeți că am venit s-aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabia.	51. Credeți că am venit să aduc pace pe pământ? Eu vă spun: nu; ci mai degrabă desbinare.
	52. Căci de-acum înainte din cinci care vor fi într-o casă, trei vor fi desbinați împotriva a doi și doi împotriva a trei.

35. Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mamă-sa, și pe noră de soacră-sa.	53. Tatăl va fi desbinat împotriva fiului, și fiul împotriva tatălui; mama împotriva fiicei, și fiica împotriva mamei; soacra împotriva norei, și nora împotriva soacrei.”
38. Cine nu-și ia crucea lui, și nu vine după Mine, nu este vrednic de Mine.	14:27 Și oricine nu-și poartă crucea, și nu vine după Mine, nu poate fi ucenicul Meu.

Texte paralele în Marcu și Matei (dubla tradiție Mc-Mt)

Smochinul uscat

Matei 21:18-19 (o zi?)	Marcu 11:12-14 (două zile)
18. Dimineața, pe când Se întorcea în cetate, I-a fost foame.	12. A doua zi, după ce au ieșit din Betania, Isus a flămânzit.
19. A văzut un smochin lângă drum, și S-a apropiat de el; dar n-a găsit decât frunze, și i-a zis: „De-acum încolo în veac să nu mai dea rod din tine!” Și pe dată smochinul s-a uscat.	13. A zărit de departe un smochin, care avea frunze, și a venit să vadă poate va găsi ceva în el. S-a apropiat de smochin, dar n-a găsit decât frunze, căci nu era încă vremea smochinelor. 14. Atunci a luat cuvântul și a zis smochinului: „În veac să nu mai mănânce nimeni rod din tine!” Și ucenicii au auzit aceste vorbe.
Matei 21:20-22	Marcu 11:20-24
20. Ucenicii, când au văzut acest lucru, s-au mirat, și au zis: „Cum de s-a uscat smochinul acesta într-o clipă?”	20. Dimineața, când treceau pe lângă smochin, ucenicii l-au văzut uscat din rădăcini. 21. Petru și-a adus aminte de cele petrecute și i-a zis lui Isus: „Învățătorule, uite că smochinul pe care l-ai blestemat, s-a uscat.”

21. Drept răspuns, Isus le-a zis: „Adevărat vă spun că, dacă veți avea credință și nu vă veți îndoi, veți face nu numai ce s-a făcut smochinului acestuia; ci chiar dacă ați zice muntelui acestuia: „Ridică-te de aici, și aruncă-te în mare” se va face.	22. Isus a luat cuvântul, și le-a zis: „Aveți credință în Dumnezeu! 23. Adevărat vă spun că, dacă va zice cineva muntelui acestuia: „Ridică-te și aruncă-te în mare” și dacă nu se va îndoi în inima lui, ci va crede că ce zice se va face, va avea lucrul cerut.
22. Tot ce veți cere cu credință, prin rugăciune, veți primi.	24. De aceea vă spun că, orice lucru veți cere, când vă rugați, să credeți că l-ați și primit, și-l veți avea.

Observații la istorisirea uscării smochinului:

Matei scrie mai succint și lasă impresia că uscarea și comentariile ucenicilor, împreună cu lecția dată de Isus, s-au întâmplat toate în aceeași zi (de fapt, el nu spune explicit că ar fi doar o zi, ci pune accent, din start, pe ziua a doua, când s-au dat explicații). Marcu, mai bogat în detalii, scrie că este vorba despre două dimineți: în prima s-a poruncit smochinului să se usuce, iar uscarea a fost constatată deplin a doua zi (se uscaser până la rădăcini; probabil, în prima zi, smochinul doar se ofilise). Lecția este dată în două etape. Marcu e mai aproape de istorie și de tema primară (se învață despre rugăciune și credință). Matei este mai aproape de semnificația generală, privitoare la Israel, și atrage atenția, prin context, că Isus merge în Templu și îi muștră pe preoți și pe bătrânii învățați că nu aduc roadele așteptate (parabola celor doi fii și parabola vierilor).

Texte comune celor patru evanghelii

Intrarea triumfală în Ierusalim

Matei 21:9	Marcu 11.9-10	Luca 19:37-38	Ioan 12:12-13
Noroadele care mergeau înaintea lui Isus și cele ce veneau în urmă, strigau: „Osana Fiul lui David! Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului! Osana în cerurile prea înalte!”	Cei ce mergeau înaintea și cei ce veneau după Isus, strigau: „Osana! Binecuvântat este cel ce vine în Numele Domnului! Binecuvântată este Împărăția care vine, Împărăția părintelui nostru David! Osana în cerurile prea înalte!”	Și când S-a apropiat de Ierusalim, spre pogorâșul muntelui Măslinilor, toată mulțimea ucenicilor, plină de bucurie, a început să laude pe Dumnezeu cu glas tare pentru toate minunile pe care le văzuseră. Ei ziceau: „Binecuvântat este Împăratul care vine în Numele Domnului! Pace în cer și slavă în locurile prea înalte!”	A doua zi, o gloată mare, care venise la praznic, cum a auzit că vine Isus în Ierusalim, a luat ramuri de finic, și I-a ieșit în întâmpinare, strigând: „Osana! Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului, Împăratul lui Israel!”

Salvarea sau pierderea propriei vieți (propriului suflet)

Matei 10:39	Marcu 8:35	Luca 9:24	Luca 17:33	Ioan 12:25
Cine își va păstra viața, o va pierde; și	Căci oricine va vrea să-și scape viața, o	Fiindcă oricine va voi să-și scape	Oricine va căuta să-și scape viața, o	Cine își iubește viața, o va pierde; și

cine își va pierde viața, o va câștiga.	va pierde; dar oricine își va pierde viața din pricina Mea și din pricina Evangheliei, o va mântui.	viața, o va pierde; dar oricine își va pierde viața pentru Mine, o va mântui.	va pierde; și oricine o va pierde, o va găsi.	cine își urăște viața în lumea aceasta, o va păstra pentru viața veșnică.
---	---	---	---	---

4.4.4 Sugestii pentru discuții extinse suplimentar

1. Se poate face abstracție de „problema sinoptică” în studiul NT? Motivați răspunsul.
2. Există o legătură între curente filozofice ori literare ale timpului și propunerile de modele sinoptice? Explicați și exemplificați.
3. Încercați să menționați cât mai complet (și în mod critic) beneficiile și limitările (dezavantajele, erorile) facilitate de studiul detaliat al problemei sinoptice.
4. Citiți următoarele pasaje din NT, scrieți-le în coloane paralele și discutați asemănările și deosebirile pe care le observați:
 - a. Vindecarea omului cu o mână paralizată: Mt. 12:9-14; Mc. 3:1-6; Lc. 6:6-11;
 - b. Parabola semănătorului: Mt. 13:1-23; Mc. 4:1-20; Lc. 8:4-18;
 - c. Vindecarea femeii bolnave: Mt. 9:20-22; Mc. 5:25-34; Lc. 8:43-48;
 - d. Intrarea triumfală în Ierusalim: Mt. 21:1-9, Mc.11:1-10; Lc. 19:28-38.

Explicați paralelismul dintre aceste pasaje (asemănări, deosebiri) și încercați să folosiți în această explicație, una sau două din ipotezele sinoptice învățate. Discutați modul în care detaliile fiecărei relatări concordă cu teologia autorului respectiv.

